

Kelewaray László

Osztályozás

Nyolcszázéves kultúra nyomai

a mai Kispest helyén

70.000 lakosu város az egykori Arpád-kori település területén

Forrás:

Függetlenség

Ponclayut 1943 I-3.

(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

902.6
Kispest

Idő

"1943"

Személy

Helyszám

nyomda 1926 - 8991

Kispest, nevének ebben a formájában, csak mintegy hetvenegy éve szerepel a vármegyei és egyéb nyilvántartásokban, mert ezt a nevet az 1870-es évek tájékán vette fel. Történelme azonban visszanyúlik egészen a honfoglalás idejébe. A magyarok megjelenése előtt rómaiak, gepidák, jazigok és különféle szláv népek fordultak meg területén. A honfoglalás után királyi birtok lett. A lassan terjeszkedő, népes települést azután a tatárok elpusztították, mégpedig annyira, hogy ebből az időből semmiféle okmány nem maradt ránk.

Ennek az időnek egyetlen emléket és bizonyítékát ma is megtalálhatjuk Kispesten, a wekerletelepi Hungária úton, ahol Zoltán-utca sarkán álló emeletes ház falába illesztették be egy feltárt templom díszes faragású kövét, díszkertjébe pedig a templom egykori oltárát. A templom nyomait az 1900-as évek idején találták meg, amikor a Wekerletelep építési előmunkálatait megkezdték. Ekkor megállapították, hogy az ásások Arpád-kori templom maradványait hozzák felszínre. A templomot a tatárok semmisítették meg. Ezt igazolta az is, hogy igen sok emberi csontot és koponyákat találtak nagy összevisszaságban a templom romjai alatt. A település menekülni nem tudó lakói itt kerestek a tatárok elől menedéket, de felkoncolták őket. A templom romjai között talált nagyszériű és magas színvonalról tanuskodó faragványok és faldíszítések az Arpád-kori magyar művészet kiemelkedő kultúráját hirdetik.

1362-ben a királyné birtoka volt a helység és jobbágjai előjogok-

ban részesültek. Zsigmond király Kispest mai területét és Zent-Lew-rinc pusztát hitvesének, Cillej Borbálának adományozza. Mátyás király uralkodása idején erőeljes fellendülés észlelhető, mert a nagy magyar királynak kevénc vadászterülete volt az akkor még erdőekkel és nádasokkal bőségesen borított vidék. A Duna is ellátogatott ide gyakorta és áradáskor elárasztotta hullámaival a mélyen fekvő réteket. (Ennek utolsó nyomait, a zeg-zugos utakkal és titkos rejtékhelyekkel borított nádaszt az 1900-as évek elején irtották ki, amikor Wekerletelep felépült.) Mátyás után a Dózsa-féle parasztlázadás, majd a másfélévszázados török hódoltság vetették vissza fejlődésében a települést. A szultán seregének gyakori látogatói súlyos halással voltak a lakosságra és a gazdasági életre. A termést és az állatokat a törökök sokszor elvették és elhajtották. Emiatt nem volt értelme a további munkának és a jobbágyság lassan-lassan megszűnt. Annyira megfogyatkozott a lakosság, hogy a török időkből fennmaradt adóösszeírások nem is említik a község nevét.

A török kormány után a településnek új fejezete nyílik a Grassalkovichok szereplésével, akik a királytól a területet ajándékba kapták. Ekkor a sokévszázados tanegeds után ismét fejlődés következett. 1782-ben már többszáz lakosa van Kispestnek. Az 1830-as évek táján Sina Simon egy gazdag levantei kereskedő gazdálkodik itt, azonban később eladta területét egy belga banknak, amely 1200 öles parcellákban értékesítette. A tulajdonképpeni fellendülés a parcellázás után kezdődött meg és 1870-ben Kispest már nagyközség

Az örmester jegyző rendet csinál, a községi orvos kocsmában rendel...

A feljegyzések szerint a jegyzők folyton változtak, mert a lakosság elégedetlen volt működésükkel. Végre 1879-ben egy erélyes és sok tapasztalattal rendelkező jegyző választanak Mándi Balla Zádor obsitos örmester személyében. A volt örmester kelő tapintattal és eréllyel csakhamar rendet teremtett.

A község orvosának Biczó Benjámin volt katonai sebészapólot választották meg, aki nem rendelkezett ugyan magasabb végzettséggel, azonban ebben az időben mégis megfelelt. Fizetése szobakonyhás lakás, évi 120 forint és betegenként 40 krajcár látogatási díj volt. A községi orvos betegeit, amint a feljegyzések megemlítik, az egyik községi kocsmában fogadta és legfőbb gyógyszerrel a ma közhasználatú szerek voltak. A legnagyobb problémák

közé tartozott a tanító-kérdés is, amely egész Pest vármegyében megoldatlan volt ez időtájt. Dömötör János tanfelügyelő 1875-ben panaszt emelt a pestmegyei iskolatanácsnál, hogy „a vármegyében a pusztákon az iskolaköteleseknek alig húszszázaléka jár iskolába, a tanítók többnyire kiszolgált káplárok, örmesterek, vagy mesteremberfélék. Kétszáznegyvenegy zugiskola van a megyében, amelyek nem akarnak arról tudni, hogy Magyarországon közoktatásügyi törvény van!”

Kispest azonban sokat áldozott a nehézségek ellenére a kezdet kezdetén is a kultúráért. Már 1872-ben iskolaépítés tervével foglalkozik, noha a lakók száma még csak 2000 lélek körül jár. A tanítói fizetés éppen háromszorosa volt annak, amit a község orvosa kapott.

A patikus csak könyörgésre fogadja el a patikát

Az első gyógyszerész letelepedése sem volt kisebb gond. A házak még jóformán puszkálóványire állottak egymástól, a nádasokban pedig vadkacsákra vadásztak. A községi előljárásság így valósággal könyörgött Hackl József gyógyszerésznek, hogy fogadja el

a neki felajánlott patikát. Mai nagytudású és alapos felkészültségű gyógyszerészeink, valószínűleg irigykedve gondolnak egykori kollégájukra és hön óhajtanák a mostani időkben azt az ideális és paradicsomi állapotot.

Megépül az Európában egyedülálló munkás kertváros

Az igazi fellendülés a vasút megépítésével következik be, mert most már közlekedni lehet a fővárossal. Majd villamos is épül és ez még jobban előmozdítja a fejlődést. Majd az akkori kormány elhatározta, hogy az állami vasgyár munkásai számára korszerű és egészséges, olcsó bérű kertvárost fog építeni.

A gondolat Wekerle Sándor agyában született meg és az 1900-as évek elején megkezdődött a hatalmas méretű építkezés, amelynek céljaira félmillió négyszögöl területet vásárolt a kormány Kispest északnyugati szögletében. Homokos és náddal borított vad terület volt ez, amelyen azután izléses és egészséges villaszerű házak épültek, csatornázással, vízvezetékkel és utakkal. A munkáskertvárosnak 26.000 lakója van. Az elmúlt évek folyamán szá-

mos külföldi szakember látogatta meg. Abban az időben Európa legelső ilyen szociális irányú kezdeményezése volt és ma is csak igen kevés mását lehet találni.

Ma, az egykori Árpádkori település helyén 70.000 lakosú, józan életű, dolgozó város fekszik. Lakói között sohasem volt villongás, mert a magyarságban valamenynyen összeforrottak. Szép példáját adta a város lakossága a nemzeti érzéshez való ragaszkodásának az 1919. évi zűrzavaros napok alatt, amikor dacolva minden veszéllyel, igen sokan állottak szembé a vörös hóhérokkal.

Ime, Kispestnek is vannak hagyományai, sőt olyan emlékeket mondhat magáénak, amelyek egészen a legrégebbi magyar történelembe nyúlnak vissza.

KELENVÁRY LASZLÓ